

Recenze a zprávy o knihách

RÁMEC REALISMU V MEZINÁRODNĚ POLITICKÉM MYŠLENÍ NYNĚJŠÍHO VEDENÍ SPD

Willy Brandt, *Friedenspolitik in Europa*, Fischer Verlag, Frankfurt nad Mohanem 1968, 223 str.

V prvním pololetí roku 1968 vyšla v NSR nejnovější publikace z pera W. Brandta nazvaná *Friedenspolitik in Europa* (Mírová politika v Evropě).

Na více než 200 stránkách autor osvětluje svá stanoviska k hlavním otevřeným problémům zahraniční politiky NSR. Závažnost vyjádřených myšlenek podtrhuje skutečnost, že jde o výroky tehdejšího ministra zahraničních věcí NSR (nynějšího kancléře NSR) a předsedy západoněmecké Sociálně demokratické strany. Srovnání Brandtových tezí a postojů k zahraničně politickým otázkám, se závěry mimořádného sjezdu SPD (duben 1969) nás opravňuje konstatovat, že tyto pozice byly na sjezdu v zásadě prosazeny a přijaty.

Autor se v knize snaží uplatnit své krédo politika — uznávat reality a hledat kompromisy při řešení existujících problémů. Výslovně odmítá v politice pozici „všechno nebo nic“.

Je možné konstatovat, že v některých mezinárodně politických otázkách, jako jsou například vztahy k socialistickým zemím, nešíření atomových zbraní apod., jsou momenty a stanoviska W. Brandta namnoze realističtější než předcházející dlouholetá praxe zahraniční politiky NSR. Zároveň je však třeba říci, že tyto nové tóny jsou velmi často rozporuplné a podmínované jinými nerealistickými předpoklady.

Výchozí pozicí W. Brandta při analýze mezinárodně politických problémů je jeho jednoznačné přihlášení se k západoněmeckému státu, který podle jeho mínění vzešel z demokraticky projevené vůle lidu (což NDR upírá). Považuje za zasluhu SPD, že „dělnictvo řeklo své ano k NSR“ (str. 14).

V zahraničně politické oblasti vyhlašuje autor ochotu ke spolupráci „v rámci Evro-

py“ a v úsilí provádět politiku „uvolňování napětí“. Ozřejnění praktického naplňování takové politiky zůstává i po přečtení celé publikace velmi nejasné a problematické.

Snahy o sjednocování Evropy po roce 1945, blíže obsahově nevymezené, k nimž se hlásivalo i schumacherovské vedení SPD, vysvětluje autor mj. tehdejším rostoucím ohrožením z Východu a záměrem postavit „hráz proti komunismu“ (str. 73). Namísto tohoto, jak sám autor říká, negativistického programu, navrhuje evropským socialistickým zemím pozitivní kroky a opatření především v oblasti vědeckotechnické spolupráce. Vyslovuje se pro sepětí techniky a politiky a vyjadřuje názor, že další vývoj nebude záviset tolik na politicko-ideologických otázkách jako na vědeckotechnických možnostech (str. 75). W. Brandt se tak dostává do značné blízkosti hlasatelů teorie konvergence.

Z dalších myšlenek, kterým věnuje ve své knize pozornost, vyplývá, že považuje řešení celoevropských otázek za dosti vzdálené. Vystupuje důsledně na obhajobu bezprostřední hospodářské i politické integrace západní Evropy. V hospodářské sféře se zasazuje nejen o upevnění spolupráce šesti členských zemí EHS, ale veškeré západní Evropy, počínaje Velkou Británií přes všechny západoevropské státy až po neutrální země (str. 66). Snahy o integraci západní Evropy objasňuje mj. poukazem na úlohu dvou světových supervelmocí vedle nichž NSR nemůže zasahovat do světové politiky, a proto je i v jejím zájmu spojit „omezené síly evropských států“ (míní západoevropských — str. 35). Dále autor zdůrazňuje, že integrovaná Evropa s více než 200 milióny obyvatel by se mohla stát partnerem supervelmocí USA a SSSR.

Brandtovo konstatování, že západní Evropa nemůže zůstat bezbranná a že NSR nepotřebuje atomové zbraně (str. 84), vyvolává nutně otázku, jak mají být tyto dva problémy chápány. V publikaci se k této otázce objevují a nabízejí jen různé náznamy. Zdá se však, že jejich podstata je shodná s výroky zastánců integrované západní Evropy z řad západoněmeckých buržoazních stran (Strauss, Majonica), kteří počítají s tím že by v západoevropském spolkovém státě byly stejně již dvě členské země (míněna Francie a Velká Británie) vlastníky atomových zbraní.

Brandtovo chápání uvolňování napětí v celé Evropě zřetelněji naznačují jeho slova, že „politika uvolňování napětí je politika vyrovnávání protikladných cílů a zájmů“ (str. 170). Co myslí především pod pojmem vyrovnávání (Ausgleich), v Evropě, říká na jiném místě: „Vůči Sovětskému svazu, který zaplňuje společně se svými spojenci přes polovinu evropského kontinentu, není vůbec možné solidní a trvalé uvolnění napětí, dokud přítomnost a aktivní účast druhé světové velmoci — Ameriky — nevytvoří vyrovnanost sil“ (str. 144).

V souladu s těmito pozicemi W. Brandt znovu prohlašuje, že minulá — do určité míry odmítavá — stanoviska SPD k zavádění branné povinnosti NSR a výstavbě bundeswehru jsou překonaná. Říká velmi jasně, že o této pozici se prokázalo, že je chybná. Nyní Brandt vystupuje na obhajobu bundeswehru a jeho zapojení do organizace NATO. V tomto seskupení spatřuje nástroj obrany proti případné agresi (str. 96). Vycházíme-li z autorova tvrzení, že konflikt mezi členskými zeměmi západoevropského seskupení je vyloučený, pak vyplývá vcelku evidentně, koho jediné W. Brandt považuje za potenciálního agresora.

Přitom se autor, dovolávaje se přání německého lidu mít přátelské styky se všemi národy, vyslovuje pro rozvoj dvoustranných vztahů se socialistickými zeměmi, jež, jak doufá, se během doby přesvědčí o přednostech této spolupráce. Akcentování ekonomických a technických úspěchů NSR a Brandtovo přání vyslovené na adresu národů východní Evropy, aby dosáhly vyšší životní úrovně, dovoluje dost zřetelně vyvodit, s jakými faktory se v politice, vycházející z NSR, počítá.

Ve vztahu k Sovětskému svazu vyjadřuje W. Brandt na jiném místě zájem o řešení otevřených problémů jednáním. Jeho tvrzení, že zachování *statu quo* v Evropě je pro NSR zvláště těžké, neboť „neposkytuje výhled na překonání rozštěpení Německa“ (str. 95), ukazuje, že nebude

snadné najít společnou základnu pro případná jednání. Pro socialistické země je poválečný stav v Evropě jednou z realit, k jejímuž uznání se politika NSR musí dopracovat. Živení pochybností kolem těchto problémů v řadách západoněmecké veřejnosti, například v podobě případného podmíněného uznání hranic Odra-Nisa (do uzavření mírové smlouvy s Německem), váhání a lavírování kolem otázky neplatnosti mnichovské smlouvy od samého počátku a kličkování v otázce uznání existence druhého německého státu, to jsou bezesporu faktory, jež prodlužují mezinárodní napětí a nevedou v praxi k slovně deklarovanému přání po uvolnění napětí.

W. Brandt naznačuje, že konec konců ve svých úvahách počítá s tím, že další vývoj ve světě bude přát jeho politickým koncepcím. Vyslovuje domněnku, že ideologové světové revoluce se musí změnit v podmínkách existence atomových zbraní (str. 216). Své naděje upíná k představě, že komunismus se bude měnit a že další technizace života sblíží oba společenské systémy.

Brandtovo ztotožnění se s politickými poměry v NSR, jež chce dále zlepšovat — reformovat a zmíněné úvahy, pokud jde o další vývoj dvou společenských soustav, tvoří rámec, v němž se dosud pohybuje autorův realismus při hledání přijatelného způsobu řešení základních politických problémů Evropy i rozděleného světa.

Je velmi obtížné v krátké recenzi upozornit na všechny autorovy myšlenky, náměty a úvahy. Lze proto jen doporučit přečtení této práce, která není, jak tomu zpravidla u výkonných politiků bývá, souborem vystoupení a referátů, ale komplexním politickým rozбором zahraničně politické problematiky NSR.

Nikoliv bezvýznamnou skutečností, kterou je třeba přitom vzít v úvahu, je okolnost, že vydání knihy bylo načasováno na dobu, kdy se již v NSR rozbíhala kola příprav na parlamentní volby (září 1969), v nichž pak SPD upevnila svůj vliv. Hlavním posláním publikace bylo vyočíst západoněmecké veřejnosti, ale nejenom jí, obsah zahraničně politické linie SPD, případně vládní strany.

Stanoviska k palčivým otázkám jsou natolik pružná a obecná, že mohou být přijatelná jako východisko jak pro různé proudy z řad voličstva SPD, tak i pro jiné kruhy. Své záchytné body v nich najdou politikové kapitalistických zemí a na druhé straně některé jiné postoje mohou být přijatelné i pro socialistické země.

Po dvou desetiletích zahraničně politic-

kého kursu NSR spatžetého s vládami Ade-
nauera, Erharda a Kiesingera, který nebyl
často přijatelný ani pro demokratické
síly západoevropských národů, je u W.
Brandta zřejmě cílevědomá snaha o kva-
litativní změnu tohoto stavu. Teprve další
praktický postup Brandtovy vlády malé
koalice lépe ukáže, čemu skutečně mají
sloužit jeho realističtější náznaky a pří-
stupy.

Jen soustavný každodenní zápas o vše-

stranný rozvoj a spolupráci socialistic-
kých zemí ve všech oblastech života a
semknutí světových protiimperialistických
sil může vytvořit nové reality pro samot-
nou NSR. Ty by snad mohly přispět k dal-
šímu racionálnější politickým pohledů
zastávaných západoněmeckou sociální de-
mokracií a W. Brandtem samotným.

VLADIMÍR MUSIL

SOCIALISTICKÉ HNUTÍ V BARMĚ

Jindřich Kovář, *Socialistické hnutí v Barmě a realizace jeho idejí*, vydal Ústav pro
mezinárodní politiku a ekonomii, Praha 1968, 312 str.

Zasvěcených studií o zemích jihovýchod-
ní Asie nevychází u nás mnoho. Pokud
jde o Barmu, snížil se v posledních letech
jejich počet i na zahraničním knižním
trhu. Je přirozené, že po vojenském pře-
vratu generála Neí Wina z 2. března 1962
se dostala Barma do popředí zájmu nejen
diplomatů, ale i odborníků z jiných pro-
fesí — ekonomů, politologů a historiků
zvláště. Možností bezprostředních studií
v Barmě však také spíše ubylo. Zahra-
ničně politický kurs Barmy, označovaný
mnohdy jakožto „barmský izolacionismus“,
byl dočasně provázen omezením studia
nejnovějšího pozoruhodného vývoje přímo
na místě. O to vítanější je studie o aktu-
álních problémech barmské společnosti,
kterou J. Kovář napsal po dlouhém teo-
retickém studiu a několikaměsíčním poby-
tu v Barmě. Práce především konfrontuje
historii barmského socialistického a komu-
nistického hnutí se současnou praxí a po-
kouší se, nepřímou, posoudit možnosti jeho
perspektiv.

Studie je rozdělena do čtyř kapitol: I.
Pronikání socialistických myšlenek do
Barmy, ideové a organizační formování le-
vicových sil, str. 31—78; II. Jednota a roz-
kol barmských levicových sil (1941—1949),
str. 79—135; III. Vývoj socialistických
myšlenek a praxe barmských vlád parla-
mentního režimu (1950—1962), str. 136 až
194; IV. Revoluční rada a její úsilí o vy-
tvoření nových podmínek pro vývoj Bar-
my, str. 195—269.

Práce je opatřena bohatým aparátem a
doplněna obsáhlou knižní a článkovou
bibliografií (str. 291—312). Zvláštní po-
zornosti si zasluhují závěrečné stránky,
na nichž autor předkládá své závěry (str.
271—289).

Je známo, že revoluční, komunistické
hnutí jihovýchodní Asie utrpělo po druhé

světové válce mnoho neúspěchů a v ně-
kterých zemích porážku. Hlavní příčina
těchto neúspěchů spočívá bezpochyby
v nesprávné aplikaci zkušeností evropské-
ho komunistického hnutí a základních
marxistických pouček do zcela odlišného
prostředí. Země jihovýchodní Asie zdaleka
neprodělaly radikální proces ekonomick-
kých změn a třídně politických přesunů,
jimiž byl provázen vývoj kapitalismu v Ev-
ropě již od minulého století.

Hospodářskou a sociální, společenskou,
strukturu všech zemí jihovýchodní Asie
lze označit za víceméně statickou; platí
to především ve srovnání s dynamickými
společnostmi evropského a severoameríc-
kého kontinentu. Mnohé lokality jihový-
chodní Asie ještě vůbec nedosáhly kapi-
talistického stupně rozvoje, ba velké roz-
lohy jsou osídleny společnostmi, jež dosud
nepřekonalily silné pozůstatky matriarchá-
tu. Každé revoluční hnutí se musí proto
zabývat velmi zodpovědně problémem pa-
ralyzování starých společenských systémů
a jejich nahrazení systémy moderními,
progresivními. To je základní předpoklad
trvalého úspěchu každého demokratického,
a tím spíše socialistického hnutí. Kovář
z těchto základních poznatků vychází a
věnuje proto vážnou pozornost sociální,
třídní struktuře obyvatelstva Barmy —
s přihlédnutím i k jeho různorodému ná-
rodnostnímu složení. Je zřejmé, že hybné
síly barmské společnosti (kterou bychom
mohli při jistém zjednodušení označit běž-
ně používanými termíny jako polokoloniální
a polofeudální), uměle neredukuje. Konsta-
tuje, že „vzhledem k relativně malé třídní
diferencovanosti, k existenci přechodných
vrstev, není dost dobře možné provést dů-
kladnou analýzu barmské společnosti ko-
loniálního období“ (str. 32). Je zřejmé, že
po dosažení státní svrchovanosti nemohly
tradiční společnosti jihovýchodní Asie